

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. D. Ioannis Ivsti Lanspergii, Natione Bavari, Illvminati
Ac Religiosissimi viri, Carthusiae Coloniensis ante annos
centum Vicarii, & Magistri Nouitiorum laudatissimi Opera**

In Qvinque Tomos Distributa, à mendis expurgata, veteri integritati
restituta, & indicibus locupletata

De Tempore

Landsberg, Johannes Justus

Coloniae Agrippinae, 1631

VI. post Trinitatem,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47044](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47044)

uestri, pro directione, pro custodia à peccato, & pro liberatione à periculo invocare. In hoc mundo quoque non astuti, ac dolosi, sed puri, simplices, ac innocentes vivere satagite, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui est benedictus in secula, Amen.

DOMINICA VI. POST DOMINICAM S. TRINITATIS, Epistola B. Pauli Apostoli ad Rom. VI.

Vicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vite ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, ut ultra non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul etiam viuemus cum illo. Scientes, quia Christus resurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem uiuit, uiuit Deo. Ita & vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo, in Christo Iesu Domino nostro.

PARAPHRASIS IN EANDEM EPISTOLAM.

Hortatur Apostolus nos Paulus ne post baptismum à peccatis abluti, atque in nouitatem vitæ regenerati, pristinis vitijs ac peccatis iterum inuoluamur, dicens: Quicunque baptizati sumus in nomine Iesu, in morte Christi baptizati sumus. Ibi enim peccatis nostris parata medicina, qua sanaremur, applicata est. Ibi peccatorum nostrorum, puta ex virtute mortis Christi, recepimus expiationem. Quemadmodum igitur Christus ^{1. Petri 2.} pro nobis mortuus est, & nihilominus tamen uiuit, ita nos quoque mortui esse debemus peccato, uiuere autem Christo. Haudquaquam autem mortui essemus peccato, adhuc in illo perseverantes. Consepulti denique sumus cum Christo per baptismum in mortem, dum quemadmodum mortuus ipse tribus diebus in sepulchro iacuit, ita nos tribus vicibus baptismo immergimur, ut ibi sepeliantur tanquam in sepulchro peccata nostra, lateantque in mortem. Vnde quomodo Christus resurrexit à morte per gloriam Patris, ita & nos spiritu resurgentes, deinceps in nouitate vitæ, non in operibus mortuis ambulemus. Quomodo enim Christus primum mortuus est & sepultus, deinde resurrexit, ita nobis quoque primum in morte Christi, quæ auferit peccata mundi, necesse fuit peccatis mori & cessare à delictis, cum Christo resurrecturis in nouitatem vitæ, qua deinceps non dormiamus iterum in morte peccatorum nostrorum, sed viuamus Christo in nouitate vitæ ambulantes, & de bono ad meliora semper proficientes. Præ-

Ioan. 15.

terea, quomodo Christus ad vitam resurrexit immortalem, ita ad vitam nos gratia resurgamus peccato posthac nunquam intermorum. Si enim, hoc est, quia enim de ritu veteri vitiorum tanquam de terra mala arbores euulsa in Christi morte sumus complantati in terram bonam, id est, in vitam gratia, ut fructum qui maneat, adferamus: & hoc ad Christi mortis similitudinem, qui dum arbor est vite, propter nos tamen corpore mortuus est, & in sepulchro quasi hyemis tempore sub terra radix plantae latuit, in resurrectione vero tanquam tempore veris resloruit: ita nos quoque non in terra, sed in aquis baptismi, ubi virtus mortis Christi est nobis applicata, mortui sumus non corpore, sed peccato, resurrecturi in ipso ad nouitatem vite; ut quomodo in Christo sumus complantati ad similitudinem mortis eius, ita ex succo quoque gratia eius, ex radice huius vitalis ligni resurgentes viuamus per ipsum. Hoc scientes, quia verus homo noster, id est, vita prior quam in peccatis duximus, crucifixus est, dum in fide Christi crucifixi à peccatis respiscimus, recipitque peccatum finem ac meritum sui. Ad modum enim Christi crucifixi, verus hic homo noster, homo peccati, figitur in cruce poenitentia, continentiaque salutaris cum Christo, ubi membra sua ad priores actus iniquitatis non licet illi deinceps mouere, aut retrahere, quo sic destruat vitiosa conuersatio nostra, seu corpus peccati, quod aliud quam peccare non nouerat, ut ultra non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est cum Christo, eo modo & intellectu, ut supra dictum est, iustificatus atque liber factus est à peccato, ut illi peccatum non noceat, nec illum impediatur etiam. Si autem cum Christo mortui sumus peccato, ut ultra in nobis peccatum non uiuat, credimus nunc simul etiam vita gratia, & posthac gloria viuemus cum ipso. Scimus autem quod anima separanda est. Neque enim est eius resurrectio ut Lazari, aliorumque, qui ad vitam mortalem sunt resuscitati, quia mors Christo ultra non dominabitur, propterea quod immortalis resurrexit. Atque ideo quod mortuus est peccato, non suo, quia non habuit peccatum, sed nostro (posuit enim in eo Pater iniquitates omnium. Et ipse vulneratus est propter iniquitates nostras) mortuus est semel, puta in die Parasceues. Quod vero post resurrectionem uiuit secundum humanam naturam, uiuit Deo, id est, ad gloriam & honorem beatissimae Trinitatis, quae illum suscitauit ex mortuis. Ita & vos existimate vos mortuos quidem peccato in baptismo, uiuentes autem Deo in obedientia voluntatis eius per gratiam ipsius, quae nobis data est, in Christo Iesu Domino nostro.

Ioan. 11.

Esai. 53.

EXEGESIS EVANGELII DOMINICAE VI.

post Dominicam Sanctae Trinitatis, Matth. 5.

Matth. 5.

SAEpenumero Christus dixit verbo, opereque ostendit, quod non uenerit legem soluere, sed implere: & nunc quoque in his praesentis Evangelij uerbis clarissime ostendit, quam perfecta sit sui Evangelij iustitia supra legem, quandoquidem, ut dicit Apostolis suis, nisi maior fuerit illorum omnium quae qui per illos credituri sunt, perfectio, quam scribarum

ac pha-

et phariseorum, non eos intraturos in regnum caelorum. Legitur autem non incongrue hoc Euangelium post illud, quod proxima praecessit Dominica, in quo ad nostram aedificationem turbae sitientis Dei verbum recensetur deuotio. Hic verò vtiliter, non nisi iustitiam esurientibus proponitur, quanta Christianorum esse debeat iustitia, vt feruore excitato, illam mox amulentur apprehendere & obseruare. Dicit itaque:

Nisi abundauerit iustitia vestra plus quam scribarum & phariseorum, non intrabitis in regnum caelorum.

Per iustitiam hic non vna exprimitur virtus singularis, sed generatim pro omni accipitur virtute & probitate, vt iustitiae nomen aequitatem, vitaeque rectitudinem significet. De qua iustitia Hieronymus dicit: Vera iustitia nihil est aliud, quam non peccare. Non peccare autem necessario simul comprehendit Dei praecipia seruare. Quomodo enim non peccaret Dei praecipia transgrediens? Secundum Augustinum verò, iustitia est pulchritudo animi, qua homines pulchri sunt in conspectu Dei. Huius (iuxta eundem) duae sunt species, scilicet declinare à malo & facere bonum. Hoc modo Noë dicitur iustus inuentus coram Deo. Abraham quoque orans pro Sodomitis Dominum: Si decem, inquit, fuerint in ciuitate viri iusti inuenti, &c. In Ezechiele quoque dicitur: Si iustus recesserit à iustitia sua, &c. Itaque haec iustitia, haec rectitudo vitae, quae omnes includit virtutes, maior sit necesse est in Apostolis & praelatis Ecclesiae, quam in Phariseis, qui erant praelati synagogae, maior in populo Christiano, quam Iudaico, maior in sacerdotibus & monachis, quam in plebe, alioqui non intrabunt hi (qui esse debent perfectionis maioris) in regnum caelorum. Nisi, inquit, iustitia vestra, scilicet Euangelium profitentium, abundauerit & perfectior sit, quam scribarum & phariseorum, non intrabitis. Quapropter videndum, in quibus phariseorum iustitia fuerit, quam esse debuit, minor. Primo, erat minor in iudicando. Peruerso enim ordine iudicabant. Nam alios accusabant grauius, seueriusque iudicabant, seipsos verò aut dissimulabant, aut leuiter iudicabant, cum ediuerso sibi ipsis esse debuissent duri, alijs propitij, sicut scriptum est: *Iustus in principio accusator est sui*. Erant igitur Pharisei peccatores, sed seipsos non iudicabant. Peccatum verò quod non plangitur, non doletur: ideo peccata eorum in illis manebant. Secundo, phariseorum iustitia erat in cognitione, non in affectu. Sciebant enim quid esset faciendum, non tamen item hoc amabant. Hoc hodie multis etiam grauibz viris contingit, qui sciunt quid factu opus sit, non tamen id ipsum facere possunt. Sunt in consilij vtilis, non tamen quod laudant, quodque suadent, aequè affectant. Tertio, erat phariseorum iustitia minor, quia docebant quod rectum erat, non tamen id ipsum faciebant. Quamobrem Christus de illis nos praemonuit, dicens: *Super cathedram Moysi sederunt scribae & pharisei. Quae dicunt, facite, quae autem faciunt facere nolite. Dicunt enim & non faciunt.*

Quarto, minor erat in aestimatione. Iniquè enim comparabant legis praecipia, & suas seniorum traditiones. Nam superstitiones traditionum multas obseruabant, legis verò praecipia, Dei que mandata, propter illas transgrediebantur. Quinto, minor erat quam esse debuit phariseorum iustitia

Hieron.
Iustitia vera
quid sit.

August.

psalm. 56.
Genes. 12.
Eccl. 44.
Genes. 18.
Ezech. 18.

Iustitia phariseorum in quibus re. it minor.

pro. 7.

Matth. 23.

Matth. 17.

Iustitia in perfectione iustitia: cuius duæ sunt partes, puta declinare à malo, & facere bonum. Putabant enim se non obligari, nisi ad opera externa, nullam in animi affectibus culpam agnoscentes. Illicium sciebant machari, affectum autem, concupiscentiam & voluntatem inchoandi habere latentem, quamdiu nihil prodiret in opus, non æstimabant peccatum. Item, non concupiscere uxorem, aut rem alienam, de externa duntaxat exhibitione, qua molitur quis impetrare quod prohibuitur, intelligebant. Unde studium externum, aut conatum in verbis, osculis, & huiusmodi ad concupiscentiam adulterij pertinentibus damnabant, non autem solam concupiscentiam, aut voluntatem malam latentem. At Evangelica iustitia prohibet aliena opera iudicare, seipsum verò accusare, damnareque laudat: sicut legimus de publicano, qui de templo exiit magis iustificatus, quam Pharisæus, quia seipsum condemnando iudicauerat, cum ediuerso Pharisæus se quidem commendaret, publicanum verò damnaret. Itaque hæc Pharisæa est iustitia.

Iustitia Evangelica quæ sit.

Matth. 23.

Porro Evangelica iustitia est bonum agnoscere & amare, docere & facere, maiora quoque facere, & minora non relinquere. Evangelica insuper iustitia non solum opera, sed & voluntatem malam damnat animorum. *Qui viderit*, inquit Christus, *mulierem ad concupiscendam eam, tam inchoabit eam in corde suo.* Quapropter rectè Dominus dicit: Nisi iustitia vestra abundauerit plus quam scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Intelligitur autem hoc dictum non de Pharisæis malis, odio inuidiaque plenis. (Illorum enim nulla fuit iustitia) sed de his qui dici poterant iusti, hoc est, de Pharisæorum iustitia, & de consuetudine eorum generali.

Audistis, quia dictum est antiquis: Non occides. Qui autem occiderit, reus erit iudicio.

Exod. 20.

Prohibitum est antiquis patribus, scilicet occidere. Quod non de brutis aut plantis (quæ etiam aliquam habent vitam) intelligendum est, sed de hominibus. Irrationabilia namque omni tempore licet occidere, hominem verò aut alium aut seipsum occidere illicitum est. Non tamen agit contra hoc præceptum, qui ordinate & ex autoritate occidit. Quo, inquis, ordine, aut cuius autoritate licet occidere? Diuina. Deus enim solus Dominus est vitæ & mortis: omnia ipsius sunt, & in manu eius sunt omnes fines terræ, quia ipse fecit nos, & non ipsi nos. Quare si voluerit contere omnia, quis contradicet ei? Itaque Deo iubente occidere licet. Potest enim Deus hominem tibi occidendum committere. Neque tu peccas si Deo obedieris, & hominem (tametsi innocens fuerit) propter solum eius præceptum occideris. Tua enim illum autoritate non occidis, sed diuina, ut occidas, iubente. Propterea Abraham adeo non deliquit occisurus Isaac innocentem filium suum Deo iubente, ut etiam vehementer laudatus, & apud Deum sit exaltatus propter eam. Factoris tamen id erat Deo iubente, quod alioqui iuste facere non poterat: nempe iugulaturus innocentem. Quis enim diceret patri licere occidere filium suum? Profus nemo. Non est enim pater dominus vite filij sui, nec eripere illi debet quod non dedit. Deus verò potest innocentem occidere, quia & noxius.

Quo ordine & cuius autoritate licet occidere.

1. Reg. 2.

Psal. 94.

Psal. 99.

Genes. 22.

& noxius & innocens Dei est. Quomodo ergo per seipsum potest occidere hominem, ita potest occidendum per alium committere. Bifariam autem hoc precipit Deus. Aut enim cum qui debet occidere singulariter propterea iubendo alloquitur, quomodo Abraham, aut generatim precipit, ut Sauli: *Vade, inquit, percutite peccatores Amalec.* Aut mandat hoc per legem, ut est illud: *Maleficos non patieris vivere.* Et crebro habetur in lege de lapidatione criminoforum. *Minister autem legis est is, qui à Deo constitutus est iudex & vindex malorum. Omnis enim potestas à Deo est. Qui verò occiderit absque iudicio legis, reus erit iudicio. Iudicium non semper sententia, quæ post allegatorum discussionem datur, intelligitur, sed etiam est ipsa ventilatio causæ atque discussio, ubi inquiritur, reus ne sit qui iudicatur an absolvendus. Qui igitur occiderit, reus erit iudicio, quo discutitur scilicet, an per legis sententiam plecti meruerit, qui reus accusatur, an dimittendus. Non enim omnis qui occiderat, occidebatur: sed absoluebantur etiam quidam, iuxta divinæ legis sententiam.*

Ego autem dico vobis: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.

Videris, inquit, quomodo legem non veni solvere, sed implere. Lex iubet non occidere: quod vos quantum ad externa opera attinet, duntaxat prohibuit intelligitis, vindictæ tamen appetitum, occidendive animum haudquaquam damnatis, aut esse peccatum agnoscitis, quam diu foras nihil truperit vindictæ. Ego verò legem impleo, quia quod lex iubet, hoc ego quoque iubeo, non occidendum scilicet. Nihilominus & hoc quod legi deerat, hoc est, quod non exprimebatur in lege verbis, impleo, siue perficio: damnans & interdicens non solum homicidium, sed etiam occidendive animum, malam voluntatem, vindictæque appetitum. Ego itaque dico vobis, omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, hoc est, discussione, qua pateat, an deliquerit nec ne. Quidam textus inveniuntur, ubi adiecta sunt hæc duo verba, sine causa. Qui enim ex causa irascitur, non est propterea iudicandus. Unde qui vitio irascitur, non personæ, volens illum emendari, non affligi, nec ultionem expetens, sed correctionem, iuste irascitur, nec sine causa. Qui verò sine causa irascitur, puta ex passione & vitio animi, reus erit iudicio. Hic tamen nostra lectio non habet sine causa, ne passioni locus detur excusandi, sed commotio & simul omnis ira truncetur. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur. Quapropter de passionibus, quando sint peccata, hoc sciendum est, aut passionem esse malam de se, id est, suapte natura, ut est invidia, quæ repugnat charitati, & est peccatum; cum ex suo genere sit mala: & hoc modo ira non est peccatum, quia ex suo genere non est mala, cum possit esse & bona ac utilis. Ira enim ut etiam est appetitus vindictæ, non semper est mala, sed potest esse licita. Nam si apperas ut quis puniatur delinquentium, qui commiserit, & hoc quantum commiserit, id est, non ultra demeritum, nec ab alio quàm ab eo qui auctoritatem habet puniendi, ut ipse in potestate constituto iuxta ordinem legis. Petis insuper non aliter id fieri, nisi ad finem honestum ac bonum, puta ut melior fiat is, qui peccavit, ceterisque peccare timeant. Hoc modo ira, vel ut est vindictæ appetitus, non est illicita.

SSS 2 illicita.

Genes. 22.
1. Reg. 15.
Exod. 22.
Levit. 24.
Iosue 7.
Sapient. 6.
Rom. 13.
Iudicium
quid quandoque significet.

Math. 5.
Exod. 22.

Jacob. 1.

Passiones anime quando sunt peccatum.

Ioannes
Chrysol.

illicita. Vt enim Chrysolomus ait: Si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compefcuntur: quia patientia irrationabilis vita feminat, negligentiam nutrit, & non solum malos, sed etiam bonos inuitat ad malum. Alio modo ira, aut alia qualibet passio, vt est passio inordinata, ac immoderata, tunc est mala, quemadmodum passio quacunque esse potest mala, propterea quod aut est nimia, aut irreformata, aut rationem perturbet. Quando ergo vindicta ex zelo iusto & modo licito appetitur tantum, & iræ motus sub disciplina cohibetur ac fræno, ita vt rationi subiecta eandem non præcedat, sed sequatur, atque ab ea dirigatur, vocatur ira zeli, & est bona. Porro vbi iniustum quid appetitur, & ira passio est, ac vitium rationem, aut præcedens, aut ita sequens, vt tamen non secundum rationem, sed secundum passionem iræ iudicium fiat, tunc ira noxia est, illicita, inordinata ac mala.

Ira quando
si bona, &
quando ma-
la.

Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.

Racha quid
signet.

Racha significat indignantis animi motum, quo non solum quis irascitur, sed iram suam etiam externe gestibus, aut voce indicat: tunc ira frin gradu aliquo grauior. Tertio, ira si præterea eo processerit, vt contumeliam addat, dicatque fratri suo fatue, aut simile quid iniuriosum, adhuc grauius peccat. Poni itaque Dominus tres gradus iræ, quibus singulis tres quoque suppliciorum à regione gradus opponit Dominus, ita vt supplicium grauius gradui iræ grauioris quoque respondeat. Verbi gratia. Est ira quandoque sola, animique commotio seu conceptus rancor, huic debetur iudicium, hoc est, ira hæc discutienda est, an deliquerit nec ne, discernendumque, vitium ne sit an zelus. Scriptum namque est: *Ira simini & nolite peccare.* At vbi ira verbis furorem spirantibus, gestibusque ostenditur (quod non raro offensionem, læsionemque generat proximi) huic debetur consilium, quo tractandum est, quo supplicij genere puniendus sit, qui deliquit. Primus gradus incertitudinem habet peccati. De hoc enim inuestigatur, an deliquerit.

Ira gradus
tres qui sunt.

Psalm. 4.

Secundus gradus pro constanti relinquit hominem deliquisse, sed quantum peccarit grauius, adhuc incertum est, sed tractandum, consultandumque, vt peccato supplicium æquum opponatur. Tertius sequitur gradus, quando ira non solum verbis & gestibus sese prodit, turbationem commoti animi indicans, verum etiam proximo contumeliam adiicit ac contemptum, vt si quis alium adorsus dicat fatuum ira stimulante, reus hic dicitur æterni ignis. Sic enim habes: Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis. Vide valde iustam iudicis æquissimi sententiam, qua seueritate nobis prohibetur rit contemnere proximum, aut contumelia eundem afflicere. Sciendum tamen, contumeliosum verbum, aut probrosum dicere fratri non ex contumelia, id est, non animo inferendæ contumelie, sed studio corrigendi, atque à peccato, erroreve retrahendi, non est illicitum. Charitas enim durius tunc agit, quo videt languorem delinquentis maiorem. Et fortasse qui corrigendus est, non recipit aut non satis auscultat seu acquiescit, nisi seuerioribus arguatur verbis. In ira igitur huiusmodi si forè verbum probrosum,

Probrosium
verbum quã-
do alijs in-
ferte licet.

aut exasperans effutieris in fratrem, aut subditum, ilico lenitate aliqua verborumque dulcedine, aut charitatis signo vulnere medearis, quo ex amoris & zeli fervore reprehensus id intelligat emanasse, nec contumeliam putet, quæ cum verbis, signisve charitatis permixta ac temperata est. Optimum autem corripiendi canonem tibi institues, si neminem, donec ira quiescat, corripias, ut correptionem præcedat compassio, & si reprehensionis tunc adhibenda fuerit austeritas, mitigetur hæc oleo charitatis. Parum enim aut nihil fructus adfert correptio, quæ cum austeritate incipit, & desinit in severitatem. Correptio si esse debeat fructuosa, is qui correptus est à te, placatus, emendatusque recedat, gaudeatque se tibi, maxime autem Deo reconciliatum. Quapropter correptionis finis sit misericordia, & arguentis ira terminetur in benignitatem.

Canon corripiendi optimus quis sit.

Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum,

Videte quàm salubriter vrget nos Dominus ad observandam charitatē erga proximum. Neque enim odio vult nos laborare proximorum, nec finit, ut quem offendimus fratrem, implacatum, irreconciliatumve relinquamus: adeo ut sacrificium nostrum quoque, siue id fuerit oratio, siue decima, hostia aut oblatio, haudquaquam speremus acceptum Deo, nisi charitatem habuerimus ad proximum, eandemque si læserimus, in proximo reformemus: alioqui sciamus, inquit, munus nostrum non respectum iri, nisi laesum reconciliauerimus fratrem. Itaque dicit: Si offers munus tuum ad altare, siue materiale id fuerit altare, siue altare cordis, hoc est, animus offerendi, & recordatus fueris, quod frater tuus habet aduersum te. Si recordatus fueris quod tu læseris illum, aut iniuriam, contumeliamve illi irrogaueris (tunc enim habet quid expostulandum aduersus te: nam si ille te offenderit, ipse non habet aduersus te, sed tu habes aduersus illum) relinque ibi munus tuum ante altare, id est, ante offerendi propositum, & vade prius reconciliari fratri tuo. Non praesumas offerre Deo munus, quia non acceptum illi erit, quicquid obtuleris, antequam te humiliaueris proximo, rogatque venia illum tibi reconciliaueris. Hoc tamen intelligitur, si praesto est quem offendisti. Nam si praesens non est quem offendisti, interim doleas oportet, & corde humiliato à Deo petas veniam, rogaturus à proximo quoque, cum ad illum veneris quem laesisti. Potes autem & magno merito tuo eum placare, atque tibi reconciliare, qui te offendit, tamen si non tenearis. Hoc difficile fore scio superbia, quæ vult aliquid esse, videri ac haberi: porro humilitati facillimum est. Sæpe enim opinionibus fallimur, & familiaris nimirum est nobis amor priuatus seu proprius: vnde fit, ut nostra semper plus æquo excusamus, seuerius verò quàm oportet iudicemus aliena. Inde etiam nobis vsu venit, ut putemus nos non offendisse (quod in contentionum sit studijs magis autem ab altero offensos, cum tamen reuera coram Deo aliter iudicetur, vbi aut vterque noxius est, aut alter, isque plerumque qui minus esse putatur. Nam si duos discordare ac mutuis concer-

Quando aliqui quid habeat aduersum nos.

Reconciliandi modus seruandus quis.

tare disceptationibus contingat, utriusque etiam videatur non se, sed alterum contentionis animum ac materiam præbuisse, videaturque utriusque non habere se, pro quo veniam petat ab alio, nec sibi causam esse ut quem reconciliet, sed iudicet se potius reconciliandum. Vter iam quæso hic alterum debet præuenire ac reconciliare? utriusque enim sibi innocens videtur. Quia igitur se prior humiliabit? Discesserunt enim à se mutuo, & suo iudicio nater est reus. Dicendum, veniam prior petet perfectior: perfectior autem est humilior. Si laudem dixerit perfectionis & perfectorum præconium, nemo non optat perfectior, imo perfectissimus inueniri. Ecce igitur filii, quo probes te esse perfectiorem aut perfectionis zelatorem, confitere te fuisse imperfectiorem, fratremque offendisse tuum. Agnosce inquam, tu prior imperfectionem tuam, tuam culpam confitere, veniam prior pete, reatum & offensionis causam tibi imputa, & fratrem tuum stude lucrari, te illi humilians & veniam petens. Si verbo lausisti, verbo iterum placata fratrem humilium grauaisti iniuria, beneficio iterum consolare: si contempsisti illum, honore afficias iterum, atque iterum te humilies. Quomodo vultus insultasti, ita iterum opponas remedium. Nec erubescas de tui humiliatione, quia non sumus hic o filii, ut alter altero se ostentet aut innocentiorem aut sanctiorem, sed quoniam in via delictorum sumus. Nihil idcirco nobis aliud arrogemus, quam delicta nostra, quæ non frontosè ac temerè exculemus, sed humiliter ac verecundè agnoscamus confiteamurque, & offendentibus ex animo ignoscendo, & ab offensis, humiliter veniam petendo. Tunc enim concessam aut saltem reparatam resarcitamque semper tenebimus charitatem, concordiam, & cum omnibus hominibus mutuam pacem, largiente id nobis Domino nostro Iesu Christo, qui est benedictus in secula. Amen.

SERMO IN EADEM DOMINICA.

Quibus debeamus iustitiam, & quam multiplex sit ipsa.

Nisi iustitia vestra abundauerit plus quam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum celorum. Matthæi quinto. Iustitiam hic vocat, quomodo Augustinus eam describens: iustitia, inquit, est virtus, tribuens unicuique quod suum est. Tribus autem filii debetis, quibus si reddideritis, quod debetis, eritis iusti. Debetis enim aliquid Deo, debetis proximis, debetis & vobis ipsis. Reddere quod debetis, & ordinate te habere ad illum cui aliquid debes, ut illius caveas offensam, ut impendas charitatem, beneficium, curam seu obsequium. Primo autem sibi ipsi debet homo curam, & hoc ex parte hominis utriusque, hoc est, tam animæ quam corporis. Vtrunque enim regendum curandumque suscepit à Domino sibi commendatum. Nec leuis utriusque hæc cura putanda est: plerumque enim contraria exposcunt. Quare non modica discretione vigilandum est, ut vni ita cura adhibeatur, ne alteri suum ius, debitumve præcipiatur. Itaque corpori debemus reflectionem & disciplinam. Quorum primum huc pertinet, ne corpus viribus subtractis deficiat: alterum, ne aucta petulantia lasciuat & spiritui insultet. Vtrunque certè periculosum est & extinctio spiritus. In eundem namque finem tendunt, corpori nimium indulgere, & nimium subtrahere. Neque enim carebit periculo, tametsi mediū attigeris, ut neque minus, neque nimia

Roman. 12.

Augustin.
Iustitia quid sit.

Tribus est homo debitor.

I.
Quidnam sibi ipsi debeat homo.

Corpus nostrum quomodo regendum sit.

Rom. 12.

cura corpori adhibes nisi etiam curam quam facis, non feceris in desiderijs, id est, ex amore & concupiscentia carnali, seruiens delectationi, non necessitati. Est igitur corpus ita regendum, vt refraneatur ab illicitis, vt colubetur a superfluis, vt moderetur in licitis, vt affligatur in delectabilibus, vt confoletur in aduersis. Non minor, sed maior est cura adhibenda animae, cuius vel puritatem custodire, vel purgationem querere homini necesse est, peccata sua accusando, castigando & plangendo, Deum item rogando, abnegando & mortificando seipsum. Haec omnia debes tibi ipsi. Deinde debes proximo ne illum laedas. Est autem laesio trifariam, in corde, ore, & opere. Corde laedis proximum iudicando, contemnendo, condemnando, odiendoq. Ore laedis, famam eius conspurcando, detrahendo, conuiciando, lacefcendo &c. Opere laedis, dum afficis iniuria, aut faciendo quod illi est molestum, aut subtrahendo negando vt quod illi est necessarium. Denique proximus laeditur in rebus, in amicis & in alijs quibuscunq, si illi tollas quae diligit, aut siniferas quae sunt odiosa. Iustitia igitur legem serues oportet, quam natura dicitur, faciens quod tibi fieri velis alteri, & cauens facere alteri, quod tibi non vis fieri. Tercio, debes Deo subiectionem & obedientiam vt praecipit facias, vites prohibita. Docet itaque nos Christus hic legem Euangelicam esse meliorem atque perfectiorem lege Moisaica, quo simul indicatur quoque legem Mosi non fuisse malam: alioqui non diceretur lex Euangelica melior, si illa non fuisset bona. Monet quoque nos supra iustitia pharisaeorum oportere extendere, nec illorum nobis sufficere perfectionem, si regnum voluerimus intrare caelorum.

Primo itaque iustitia pharisaeorum fuit onera grauiata alligare, quae ipsi digito nolissent attingere, sicut illis exprobrauit Christus. Secundo, iustitia illorum fuit docere & non facere, quod Christus quoque reprobatur, dicens: *Super cathedram Mosi sederunt scribae & pharisaei. Omnia quae dicunt vobis, facite: quae autem faciunt, facere nolite.* Tertia erat pharisaeorum iustitia, Dei praecipia negligere, traditiones vero seniorum praeferre. De quo Christus quoque illos arguens: *irritum, inquit, fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras.* Quarto, maiora & grauiora legis transgredi & pro minoribus zelari. Quapropter Christus illos auersatus, ait: *Va vobis scribae & pharisaei, qui de matru a se habent & mensuram & cymam & reliquistis quae grauiora sunt legis.* Quinto, facere omnia propter homines (quod Christus arguit quoque) vt videantur ab eis. Huiusmodi, inquit Christus, iustitia ad ingressum non sufficit regni caelestis. Oportebat, inquit, maiora facere, & minora non relinquere. Oportebat facere & docere, oportebat in omni re oculum habere simplicem, & nullam querere gloriam ab hominibus. Oportebat cum facis elemosynam, tuba non praecinere. Oportebat cum ieiunas, faciem non extenuare. Oportebat nescire sinistram quod facit dextra. Nec alijs dare mandata conuenit, seipsum vero excutere. Paulus diu non vsus est libertate, quia alios tamen docebat libere vt, vt de Euangelio viueret, sed panem manibus lucrabatur, licet euangelizans, vt suo alios edificaret exemplo: sibi grauis, alijs indulgentior.

Nec sancti tantam discipulis imposuere viuendi austeritatem, quantum obseruabant ipsi, in seipsum rigidi, in alios propitij. Voluit igitur Dominus

II.
III.
Pharisaeorum iustitia quae facit.

Pharisaeorum iustitia quae facit.

Matth. 23

ibidem.

Marc. 7.

Matth. 23.

ibidem.

Ado. 1.

Matth. 6.

Ioan. 5.

Matth. 6.

Cor. 9.

Theil. 1.

Regule in-
st tuas q̄ om-
nia monasti-
ca quomodo
pro Euangeli-
o militent.
Matth. 12.

Silentium
religiosorum
quo ipeccet.

In calumni-
atores ino-
nasticin-
sistat.

Prover. 1.
Matth. 19.

Matth. 22.

Actor. 2. 4.

1. Pet. 2.

Luce 9.

Thren. 1.

graviora nos relinquere, vt leuiores seruentur, nec prorsus leuiores abij-
cere: sed illa fieri, & ista noluit relinqui. Non ergo traditiones aliter repre-
hendit, nisi quod propter illas legem Dei, mandata, misericordiam & iudi-
cium posthabebant. Nam & hodie boni religiosi, qui regulas quasdam
seu statuta Euangelio adiecerunt, propterea Euangelium relinquunt, vt re-
gulas suas seruent? Haudquaquam. Quin potius ideo regulas (quas propter
Euangelij obseruantiam sibi instituerunt) seruant, ne ab Euangelio desiciat.
Verbi gratia: Seruant silentium, quia Christus in Euangelio non mona-
chis tantum, sed cunctis dicit Christianis, de omni verbo ociofo rationem
reddendam. Ne igitur Christo non obediant, ne Euangelicum quid sper-
nant, statuerunt silentium. Qui enim silet, ociosa non loquitur. Qui regu-
lam seruat monasticam, Euangelium non transgreditur. Hoc modo alia
omnia illis quamlibet multa & varia instituta sunt, vt de culpis penitentia,
vt delicta caueant, vt seruent Euangelium, vt carnem fatigent, petulantiam
& lasciuam doment, vt mortificent vitia, obtineant virtutes, mundi gau-
dia, mundi vana contemnant, voluptates abscindant, animi puritatem as-
sequantur, Christi inuestigent beneplacita, eisdem obtemperant, Deoque
plene per humilitatem & resignationem sese subijciant & inhareant per
amorem. Hæc nunquid Euangelica non sunt? Propterea igitur quæ ex re-
gulis suis custodiunt monachi, ideo seruant ac faciunt ea, vt illa iam dicta
Euangelica facilius obtineant. Quod certum non contra Euangelium, sed
pro Euangelio est militare. Sic pharisæorum traditiones quoque Christus
non reprobabat, sed quod propter illas legis transgrediebantur præcepta,
damnabat. Seruent itaque monachi sua instituta, ieiunent, abstineant, mac-
cerent se, obediant, viuant ab hominibus abstracti, sint muti, vigilent, psal-
lant, orent. Quid hic auditur mali? Quid auditur in his quod Christus
non docuerit, aut quod pugnet cum Euangelio? Noli prohibere eum qui
benefacit (quomodo scriptum est) quin potius si potes & tu benefac. Si
monachi plus quam tenentur ex Euangelicis præceptis, operentur, quid
tua refert? An pati non potes, vt se monachi castrent propter regnum celo-
rum? Aut non potes sustinere, vt delicias carnis propter Dei amoris sibi mo-
nachi subtrahant? Torquer te cor tuum hoc, quod in viroque sexu neque
nubant neque nubantur, sed perseuerent virgines, sintque sicut Angeli Dei in
caelis? Quid tibi displicet, quod propria non habent? An Apostolorum, ero-
dentium quæ ignoras in exordio Ecclesiæ omnia fuisse communia? Nemo
enim tunc quicquam dicebat suum, sed erant, inquit Lucas omnia illis co-
munia. Quid inuides illis quod imitari non vis? Scio quid inuides, nempe
quod Christi sequuntur vestigia, quod viuunt, quod tibi impossibile videtur,
puta in candidissima castitate, in Euangelica abnegatione, & in vo-
luntaria paupertate. Quæ cum illi profiteantur, præcipue tu eadem imita-
ri non valens, imo nolens, quia tamen gloriam eis inuides, ideo calumni-
aris, detrahis, persequeris, idque propterea, quod in illis Euangelica est ve-
ritas in opere, cuius tu tibi vendicas & untaxat nomen, cum tamen interim
sibi viuere placeat, vt nihil in te possit inueniri Euangelicum. Porro
si obijcias monachos inueniri in quibus nihil reperitur Euangelicum, hos
non prohibeo, sed hortor obsecroque reformandos, arcendos, non fugan-
dos

dos aut delendos. Sed de hoc satis. Interea tamen hic nihil mirandū est, quod in lege sua Dominus Eaangelica & arctius & perfectius iubet seruari praecepta sua, quam olim in veteri testamento iusserit. Interim enim maiori obligatione obstricti sumus: quare iustum est ut maiori deuotione, maiori fidelitate, maioriq; strenuitate illi seruiamus, qui pluribus quotidie beneficijs sibi nos astrinxit. Interim enim pro nobis incarnatus est, passus est, mortuus est, interimq; innumera nobis contulit beneficia, quare merito nos ei arctius quoque ad seruiendum obstricti sumus. Deinde cum felicior nobis detur promissio quam antiquis, puta regni caelorum, quod nullo pacto in veteri testamento fuit auditum, sed promittebatur diuturnitas vitae, felicitas terrena, pax, tranquillitas, & rerum temporalium opulētia, non mirum est, ut magis acdua etiam à nobis praecepta exigantur. Quamuis in veteri quoque testamento non defuerit sacra scriptura eruditio ad perfectionem stimularis. Nam Michas ait: *Va qui cogitatis inutile.* Et Zacharias: *Malum viri fratri suo non cogitet in corde suo.* Quo manifestum est non solum opera, sed & cogitationes malas à prophetis dānari. Scimus praeterea multos sub lege aut extra legem fuisse repertos, qui Euangelicam obseruarent perfectionem. Nam quis neget Dauid Euangelicum fuisse virum? Recole quid passus à Saule Dauid fuerit, quomodo se non fuerit vltus, quae beneficia pro malis retribuerit, quantum se hosti & persecutori suo humiliauerit atque substrauerit, quanta item benignitate Semei maledicenti sibi perpercerit, ignouerit atque remisit: & inuenies in eo perfectionem plane Euangelicam. De Iob quoque viro recto & simplice id ipsum quis dubitet? Quis illum virum (ut alios interim taceam patriarchas atque prophetas) Euangelicum Euangelicamq; in eo viguisse perfectionem neget? Secundo admonet Dominus non irasci: subintelligitur autem, sine causa. Nam irascenda est homini, ut ubi irascendum est, irascatur, & quomodo irasci iustum est, ita tamen ne delinquat. Quocirca aduertendum est iram appetitum esse vindictae, & hanc quandoque esse bonam & necessariam, interdum tolerabilem, aliquando malam. Bona ac necessaria est, ubi quando irascendum est, quis irascatur. Nam si tibi irascaris propter peccata tua, eademq; vicifcens in teipso ac puniens persequeris, si tibi ipsi delinquenti negligentive indignaris, si iuxta Apostolum, teipsum diiudicas iuste ac sancte, ut Psalmista iussit, irascaris ut non pecces. Si etiam aliena scelera detestaris, modò id zelo fac iustitiae, iuste irascaris. Hac ira iudicibus, principibus ac potestati nō solum licita, sed maximè est etiam necessaria. Nisi enim hi vindices sint malorum, opprimuntur interea innocentes & pauperes. Deusq; contemnetur. Sunt enim ex malè agentibus multi, qui temporalem magis poenam metuunt, quae hic à principibus iudicibusq; quam quae à Deo aeterna infligitur. Hac ira, hoc zelo Phinees fuit commotus, qui Iudaeum quendam cum muliere Madianitide fornicantem occidit. Cui tamen propterea adeo Dominus non est iratus, ut iram propterea etiam auerterit Domini à filijs Israel. Pari modo Mathathias cernens Iudaeum ad iussu regis idolis immolantem, dolore contristatus est, contremueruntq; omnia ossa eius, inflammatq; ira irruens occidit illum. Cuius certè zelus profuit genti Iudaeorū, adeo, ut resumptis animis cunctis tandè inimicis suis efficerentur fortiores.

TTT Hac

Praecepta sua
 cur Deus ar-
 ctius in no-
 uo testamēto
 seruari iuste-
 rit.
 Rom. 5.
 Matt. 5. 6.
 II. 12. & 19.
 Numer. 9.
 Deut. 4. 5.

Mich. 7.
 Zach. 7.

I. Reg. 4.

II. Reg. 5.

Iob 1.

Irascibilis
 vis cur dicitur
 sit homini.

Ira bona ac
 necessaria

Cor. 11.
 Psalm. 4.

Ira quoniam
 iudicibus &
 potestatis ne-
 cessaria.

Num. 25.

Mach. 2.

Hæc ira haudquaquam hic prohibetur, modò vt iustum iustè fiat. Est autem maximè his, qui in magistratu sunt necessaria. Qui enim illa caret, cum debeat irasci, peccat. Eli quia non est, quomodo oportuit, satis filijs suis iratus, à Domino punitus est. Dauid quoque quia Amnon filium suum Thamar violentem non satis durè corripuit, molestias propterea multas expertus est, filiumq; planxit eundem postea interemptum. Achab quoque rex Israel, nonne quia pepercit regi Benadab Syria, iratus propterea Dominus per Michæam illi denunciavit, dicens: *Quia dimisisti vrum dignum morte de manu tua, et anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius.* Vides quia defuit Achab zelus & indignatio cõtra peccatores, id est, homines nõ secundum quod sunt homines, sed secundum hoc quod sunt peccatores, nec eum qui dignus erat periri, cum à Domino illum haberet sibi traditum in manu, peremit, iratus est Dominus in Achab, atque sicut illi minatus est, ita ab eo supplicium sumpsit. Est igitur ira placans Dominum, vt in Phinees est: est ira excitans ad zelum atque adificas, vt in Mathatia: est ira zelans atque honorem Deo tribuens, vt in Helia, qui occidit prophetas Baal. Hanc iram, id est, zelum Christus quoque exhibuit, quando in templo de funiculis flagello factò eiecit euentes & vendentes de templo. Hac ira zelatus quoque est Petrus in Ananiã & Saphiram, vt in Apostolorum Actis legitur, Est igitur ira quædam sancta & bona, quæ Dei irreuerentiam, contemptum, inobedientiamq; execratur. Hac stante nihilominus mansuetudine sequire potest. Nam de Mose nonne legimus, quod erat vir mitissimus omnium qui morabantur in terra, nihilò secius tamen erat iratus, hoc est, zelosus? Mansuetudinis namque fuit & charitatis, quod pro populo sibi commisso orauit tanto feruore, vt se deleri de libro vitæ peteret præ nimia dilectione populi, nihilominus tamen scelus idololatriæ videns, viginti tria milia virorum Leuitarum manibus interfecit. Itaque, hoc est irasci & non peccare, siue liuore, non ex odio, non ex crudelitate, non immodestè aut nimis seuerè, sed ex zelo Dei, aut ex zelo animarum, quæ peccando seducuntur aut corumpuntur, iram, disciplinam, censuramve exercere. Est alia ira tolerabilis, aut venialis, & hæc quadrifariam contingit. Est enim quædam ira, quæ sepe numero in nonnullis absque vindictæ appetitu commouetur. Hæc ira ad impatientiæ magis pertinet rationem, quàm ad iram, estq; nisi tam vehemens sit, vt ratione perturbet, atque sui impotem faciat, venialis. Est alia, quæ est naturalis, vehemens impetuosaq; passio quædam, subito & ad leuissimam quamcunque feruens occasione. Hæc si præmeditata non fuerit, sed ex abrupto fuerit exorta, & antequàm ad discussionem rationis irascendi perueniret causa, fauerit, venialis est. Debet autem ratio hominis esse vigilans, ne quæ in sensualitate excitata est, passioni vitiosa consentiat, neve illicitum quid verbo aut opere faciat, quod ex hac passione manauerit. Est tertia quoque quæ ex passione coloreve iracundiæ commouetur, præmeditato licet animo, & cum appetitu quoque vindictæ, exigue tamen nec admodum nocua. Hæc quoque propter imperfectionem ferè semper venialis est. Quarta est, dum quis cum appetitu quoque vindictæ irascitur, si tamè alio non optet modo vindictam, quam iuxta ordinem & legem iuris, hæc quoque nisi aut exorbitantia, aut in sinceritate defectus ahi quis adfuerit, venialiter

Ira tolerabilis aut venialis quæ.

aliter peccat. Hanc iram Christus diuidit in duas species, vt vel sit ira sola, vel sit ira, quæ in signum, verbum, motumq; indignationis erumpat, & iuxta hoc ex supplicio contraposito gradus constituit, vt ea quæ cum sono motuq; indignationis sit, grauior habeatur, quàm ea quæ in seipsa intus cõ-

Tertia ira est lethalis, quæ progreditur vsque ad contumeliam aut iniuriam grauem, de qua Christus vnum posuit exemplum de eo, qui fratrem suum dixerit ira simulante fatuum, aut probroso eum verbo alio contemptiuo despexerit. Nũquam enim assentit Dominus, nec impunitum relinquit vt contemnamus proximum. Prospice igitur tibi dum irasceris, aut dum sentis vel passionem, vel vlciscendi cupiditatem & caue, ne scienter aut consentiens iram tolères, ne iræ obedias, ne fratrem contemnas, ne lædas aut offendas, ne denique aliquid facias, in eo ne in te deprehendatur aliquid vnde fratrem tuum contristes aut offendas. Sed passionem fac in te perire in semetipsa, aut iuxta verbum Psalmistæ: Desine ab ira, & derelinque furorem noli æmulari, vt maligneris. Neque enim sufficit, vt intra te iram cõrines, ne hæc erumpat, ne læuiat, ne quem lædat, sed occidere etiam in te necesse est furorem, ne quod est in te malum, maneat, crescat, indureturq;. Nisi enim conceptam iram iterum elimines, quæ perferat, cito ira in odiũ mutatur. Quod ne fiat, neq; in te, neque in proximo, monuit Christus reconciliationem accelerandam offensi fratris, quod tertio loco in fine commonefacit Euangelij. Tertium itaque est, quod monet Dominus, vt nihil credamus, quicquid obtulerimus, Deo interea gratũ aut acceptum eidem à nobis fieri, quamdiu fratrem reliquerimus ex nobis contristatum, & placare illum contempserimus, aut nobis reconciliare. Hoc autem ideo Christus monet, quia nos vult omnes esse charitatis studiosissimos, sine qua, vt reliqua alia nobis minimè subueniunt, ita ante omnia nobis conandum est, vt hanc integram veramq; ad omnes non solum ipsi seruemus, sed quantum in nobis est, vt alij erga nos quoque in pace & charitate viuant quieti, prouideamus. Videtur difficile ac graue non irasci, sed additur, si lapsus fueris, etiam quomodo resurgas. Quanta igitur res est quæ hic iubetur, quàm ardua, aut quàm grauis, vt aut non offendas proximum, aut si offenderis, vt iterum ab eodem humiliter veniam petas, ipsum places, atque offendenti te hilariter veniam tribuas & ignoscas? Esto humilis, & nihil hic erit tibi graue. Scimus enim, vt Ioannes dicit, quoniam Dei mandata grauiã non sunt nisi superbis atque confidentibus in se. In te ipse hoc expende. Nosti contumeliam aut iniuriam irrogare, nosti proximum contemnere, nosti illum contristare, & nescis illum placare, reconciliare, honorare, ac te illi humiliare? Etiã si Christus hoc nõ præcepisset, naturæ lex te doceret, placare scilicet eum, quem offendisses. Deinde si Christus quoque non mandasset iniuriam dimittendam, tua necessitas, quæ peccata tibi dimittenda flagitas, sententiam tibi ferret, vt pari modo tu quoque misereris proximi, ignoscens illi quomodo tui velis misereri, tibiq; ignosci. Det nobis Dominus noster Iesus Christus adimplere quod iubet, vt semper mansueti, nihiloque minus iusti & misericordes inueniamur ad sui laudem & honorem, qui est benedictus in secula. Amen.

ira lethalis
quæ sit.
Matth. 5.

Psal. 36.

Quanto studio frater contristatus & offensus placandus sit.

1. Ioan. 5.

Matth. 6.